

5. Проект Нотаріального процесуального кодексу України від 19.09.2008 р. реєстр. № 3197 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2008_09_19/JF2GT00A.html.
6. Устав Международного союза нотариата, утвержденный Ассамблеей нотариатов членов 2 октября 2007 года в Мадриде. [Електронний ресурс] // Центр нотариальных исследований. – Режим доступу: <http://www.notiss.ru/usrimg/statuts%20UINL.pdf>
7. Про правила етичної поведінки : Закон України від 17 трав 2012 р. № 4722-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 14. – С. 779.
8. Горшенев В. М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе / В. М. Горшенев. – М. : Юрид. лит., 1972. – 240 с.
9. Кобликов А. С. Юридическая этика. Учебник для вузов / А. С. Кобликов. – М., Издательская группа НОРМА – ИНФРА•М, 1999. – 168 с.

Ключові слова: нотаріат, реформування, професійна діяльність, етика нотаріуса, Міжнародний союз нотаріату, професія нотаріуса.

Ключевые слова: Нотариат, реформирование, профессиональная деятельность, этика нотариуса, Международный союз нотариата, профессия нотариуса.

Key words: notary, reformation, professional activity, notary's ethics, International notary association, notary's profession.

ДИДЕНКО ЛАРИСА ВАСИЛІВНА

Міжнародний гуманітарний університет,
доцент кафедри цивільного та господарського права і процесу,
кандидат юридичних наук, доцент

ОБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН ЯК ОСНОВА ІСНУВАННЯ ОБ'ЄКТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

В цивільному процесуальному праві немає єдиної думки відносно наявності чи відсутності об'єктів правовідносин, які складаються у процесі судочинства, але ця проблема має значення не тільки для теоретичних досліджень, але й для практичного застосування юристами та суддями.

Для того щоб дослідити об'єкт цивільних процесуальних правовідносин, необхідно звернути увагу на загальнотеоретичний підхід вчених до об'єкту правовідносин. Відомо, що одним із елементів правовідносин є об'єкт.

У вітчизняній правовій науці проблема об'єкту є однією із самих складних і, отже, дискусійних, внаслідок чого досить чітко сформулювалися, як мінімум, дві концепції, що істотно відрізняються одна від одної насамперед самим підходом.

Об'єкт правовідносин у теорії права розглядається як матеріальні, духовні й інші блага, із приводу яких суб'єкти права вступають у правовідносини й здійснюють свої суб'єктивні права й обов'язки. Таким

чином, визначення поняття «об'єкт правовідносин» полягає у тому, щоб розкрити сенс існування правовідносин, показати, для чого суб'єкти вступають у правові відносини й діють у них, реалізуючи свої права й обов'язки [2].

Одна із теорій об'єкта правовідносин називається моністичною (теорія єдиного об'єкту), інша – плюралістичною (теорія множинності об'єкту).

Відповідно до першої теорії об'єктом правовідносин є те, на що спрямовані або на що впливають правовідносини. Але впливати право може тільки на поведінку людей. При цьому, як суб'єктивні права, так і юридичні обов'язки спрямовані на забезпечення певної поведінки зобов'язаної особи в інтересах особи управомоченої. Тобто, саме *поведінка зобов'язаної особи*, якої вправі вимагати управомочена особа, і є згідно з цією теорією юридичним об'єктом правовідносин.

Подібний підхід зазнав критики в науковій літературі у зв'язку з тим, що він не може бути застосованим до всіх правовідносин. Тому плюралістична теорія об'єкта правовідносин не зводить останній тільки до поведінки зобов'язаної особи, але *розуміє під об'єктом різні соціальні блага* (соціальні цінності). Це можуть бути як матеріальні блага – речі, продукти творчості, так і нематеріальні блага – життя, здоров'я, честь, гідність людини, сама поведінка учасників правовідносин і результати поведінки (доставка вантажу до місця призначення за договором перевезення, повернення боргу) [4].

Таку теорію об'єкту, вважають деякі вчені, точніше було би назвати не «плюралістичною», а ціннісною. Дійсно, оскільки правові відносини являють собою інтерсуб'єктивні відносини, то об'єктом таких відносин буде те, *на що спрямовані дії учасників відносин по реалізації своїх прав і обов'язків*. Оскільки дії правозобов'язаної особи спрямовані на задоволення інтересів, – є безсумнівна теза, що загальним об'єктом правових відносин є найрізноманітніші цінності.

Не можна не відзначити, що в сучасній літературі, як загальнотеоретичній, так і галузевій, містяться висловлення, що не відрізняються необхідною точністю. Так, в одному із загальнотеоретичних джерел сказано: «Об'єктом правовідносин виступає те, на що спрямовані суб'єктивні права і юридичні обов'язки його учасників, іншими словами, заради чого виникають самі правовідносини».

Аналогічна неточність міститься, наприклад, в одному з підручників із цивільного процесу: «Об'єкт правовідносин – це те, на що спрямовані права й обов'язки суб'єктів правовідносин, із приводу чого вони вступають у правові зв'язки» [3].

Чи треба доводити, що формули: «на що спрямовані правовідносини» і «із приводу чого вони виникли», породили два взаємовиключних підходи до розуміння об'єкту правовідносин, практично неможливо об'єднати в одному формулюванні поняття об'єкта правовідносин?

Саме собою зрозуміло, що категорія об'єкту правовідносин не може розглядатися ізольовано від інших елементів, із яких складаються

численні й різноманітні зв'язки в соціально-правовому середовищі, від зв'язків, що існують у відповідному правовому регулюванні [5].

Зовнішнє положення об'єкту стосовно суб'єкту правовідносин зовсім не означає, що людина не може деякою мірою змінювати об'єкти. У процесі своєї суспільної діяльності людина активно, іноді навіть занадто, впливає на предмети природи, змінюючи їх у відповідності зі своїми цілями. Якщо, образно кажучи, на початку діяльності той або інший об'єкт виступає в якості «об'єкта-мети», то наприкінці даного процесу людської діяльності цей предмет проявляється вже як «об'єкт-результат» [6].

Звичайно, об'єкт-мета й об'єкт-результат по-різному співвідносяться між собою: по-перше, вони можуть бути тотожні; по-друге, об'єкт-результат може в тому або іншому ступені відрізнятися від об'єкта-мети. Ця відмінність, у свою чергу, проявляється подвійно – у позитивному й негативному змістах: об'єкт-результат може перевершувати об'єкт-ціль за своїми показниками, але він може й не досягати рівня об'єкта-мети.

У процесі своєї цілеспрямованої діяльності людина, впливаючи на різні об'єкти, приводить у відповідність із ними й свою свідомість, яка збагачується знаннями про ці об'єкти. Звідси випливає, що ті зміни, які відбуваються із об'єктами, і саме їхнє положення в результаті цих змін виступали як критерії істинності тих подань суб'єкта, з якими він приступав до впливу на відповідні об'єкти [7].

Звернемося до короткого аналізу названих концепцій об'єкту правовідносин, спираючись на джерела того часу, коли ці концепції формувалися.

Прихильники концепції єдиного об'єкту правовідносин виходять із наступної посилки: об'єктом правовідносин є те, на що спрямовані суб'єктивні права й обов'язки учасників даних правовідносин, на що вони впливають. Але суб'єктивні права і юридичні обов'язки, як підкреслюють прихильники даної концепції, можуть впливати тільки на певні явища, тобто винятково на поведінку, дії людини як суб'єкту правовідносин, тому що тільки поведінка людини здатна реагувати на вплив ззовні [1].

На думку О.С.Йоффе: «Ні речі, ні так звані особисті нематеріальні блага не здатні до такого реагування; отже, ні речі, ні особисті нематеріальні блага не є об'єктами прав. Оскільки лише одна діяльність людини, людська поведінка, виражена в діях або в утриманні від дій, здатна до реагування на правовий вплив, оскільки існує єдиний об'єкт правочину й обов'язку, а відповідно, і об'єкт правовідносин – людська поведінка, діяльність або вчинки людей» [2].

Прихильники плюралістичної концепції об'єктів правовідносин розглядають їх як такі, із приводу яких виникають суспільні відносини, встановлюються права й обов'язки суб'єктів – учасників правовідносин. Звідси можна зробити висновок, що об'єктами правових відносин можуть бути речі, матеріальні цінності, продукти духовної творчості, поведінка людей, особисті нематеріальні блага».

При порівнянні згаданих концепцій кращою, вважають теоретики теорії права, є концепція плюралістична, прихильники якої переконливо заперечують представникам моністичної концепції. Із цього погляду, плюралістична формула об'єкта правовідносини як «те, із приводу чого» складаються суспільні відносини, повніше відображає характер зв'язків між суб'єктом і об'єктом [8].

Однак, на наш погляд, навряд чи можна визнати правильним прагнення представити досить різноманітні зв'язки між суб'єктами й об'єктами тільки в одному якому-небудь аспекті. Більш правильним є висновок про необхідність із найбільшою повнотою й різнобічністю враховувати можливості суб'єктів стосовно об'єктів, розмаїтість їхніх зв'язків. В одному випадку це може бути прямий вплив, в іншому, об'єкт може виступати як результат, у третьому, як ціль і т.д.

Розглянувши висновки прихильників обох поглядів на визначення об'єкту правовідносин, звернемось до елементу цивільних процесуальних правовідносин – їх об'єкту.

Оскільки цивільні процесуальні правовідносини становлять органічну частину правовідносин взагалі, на них, природно, поширюються всі принципи властивості правових відносин, у тому числі й положення загальної теорії права, що стосуються поняття об'єкта. Звичайно, у цьому випадку мова може йти про поширення лише загальних закономірностей, оскільки конкретні особливості того або іншого явища, стосовно до відносин, що цікавлять, можуть бути специфічними саме для даного виду правовідносин.

Список використаної літератури:

1. Гурвич М.А. Гражданские процессуальные правоотношения и процессуальные действия // Труды ВЮЗИ. – М., 1965, 154 с.
2. Йоффе О.С., Шаргородский М.Д. Вопросы теории права. М.: Юридическая литература, 1961. 381 с.
3. Комаров В.В. (за ред.) Цивільне процесуальне право України. Х.: Консум, 2001. 240 с.
4. Треушников М. К. Гражданский процесс. М.: Новый Юрист, 1998, – 508 с.
5. Юдельсон К.С. Гражданский процесс. – М.: Юридическая литература, 1968, 439 с.
6. Чечина Н.А. Гражданские процессуальные правоотношения. – Л: ЛГУ, 1966. – Ст. 68.
7. Чечот Д.М. Участники гражданского процесса. – М.: Юридическая литература, 1960. – 198 с.
8. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право. – Ін Юре, 2005. – 624 с.

Ключові слова: об'єкт, категорія, застосування, правочин, реформування, множинність об'єкту, поведінка зобов'язаної особи, цивільні процесуальні правовідносини, юридичні обов'язки.

Ключевые слова: объект, категория, применение, сделка, реформирование, множественность объекта, поведение обязанного лица, гражданские процессуальные правоотношения, юридические обязанности.

Key words: object, category, application, transaction, reform, plurality of the object, behavior of the obligated person, civil procedural legal relationships, legal obligations.